

УДК 342.9

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-12-9

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Головач Олександр Андрійович,

кандидат юридичних наук

ORCID ID: 0009-0007-8462-3561

Статтю присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правової моделі забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах євроінтеграції, воєнного стану та повоєнного відновлення України. Обґрунтовано, що сучасні кризові виклики, пов'язані з повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, трансформацією системи публічного управління та необхідністю адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, зумовлюють потребу у переосмисленні підходів до адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Визначено, що підприємництво в сучасних умовах виступає не лише економічною категорією, а й важливим елементом забезпечення економічної безпеки, соціальної стабільності та національної стійкості держави.

У роботі сформульовано авторський підхід до розуміння стійкості підприємницької діяльності як здатності суб'єктів господарювання та пов'язаного з їх функціонуванням правового й організаційного середовища забезпечувати безперервність господарської активності, адаптуватися до дестабілізуючих чинників та зберігати основні функціональні характеристики в умовах кризових впливів. Запропоновано визначення адміністративно-правової моделі забезпечення стійкості підприємницької діяльності як системного комплексу правових норм, інституційних механізмів та адміністративних процедур, спрямованих на формування стабільного, передбачуваного та безпечного бізнес-середовища.

Особливу увагу приділено аналізу впливу воєнного стану на механізми адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, проблемам фрагментарності законодавства, нестабільності нормативного регулювання та надмірного адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання. Досліджено євроінтеграційний вимір модернізації адміністративного права у сфері підприємництва, зокрема питання дерегуляції, цифровізації адміністративних процедур, впровадження принципу «єдиного вікна» та розвитку сервісної моделі діяльності органів публічної адміністрації.

У статті запропоновано концептуальну трирівневу модель адміністративно-правового забезпечення стійкості підприємницької діяльності, що охоплює нормативний, інституційний та процедурний рівні. Обґрунтовано необхідність підтримки національного виробника, стимулювання інвестиційної діяльності та розвитку ветеранського підприємництва як пріоритетних напрямів державної політики у сфері повоєнного відновлення. Зроблено висновок, що ефективно адміністративно-правове забезпечення стійкості підприємницької діяльності є однією з головних передумов економічної реконструкції України та її інтеграції до європейського правового й економічного простору.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання; підприємницька діяльність; стійкість підприємницької діяльності; євроінтеграція; повоєнне відновлення; публічна адміністрація.

Golovach O.A. Administrative and legal model for ensuring the resilience of entrepreneurial activity in the context of European integration and Ukraine's post-war recovery

The article is devoted to a comprehensive study of the administrative and legal model for ensuring the resilience of entrepreneurial activity in the context of European integration, martial law, and Ukraine's post-war recovery. It is substantiated that contemporary crisis-related challenges associated with the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the transformation of the public administration system, and the necessity of adapting national legislation to the standards of the European Union necessitate a reconsideration of approaches to the administrative and legal regulation of entrepreneurial activity. It is determined that, under current conditions, entrepreneurship functions not only as an economic category but also as an important element of ensuring the economic security, social stability, and national resilience of the state.

The study formulates the author's approach to understanding the resilience of entrepreneurial activity as the ability of business entities, together with the legal and organizational environment connected with their functioning, to ensure the continuity of economic activity, adapt to destabilizing factors, and preserve their core functional characteristics under crisis conditions. The article proposes a definition of the administrative and legal model for ensuring the resilience of entrepreneurial activity as a systemic set of legal norms, institutional mechanisms, and administrative procedures aimed at creating a stable, predictable, and secure business environment.

Particular attention is paid to the analysis of the impact of martial law on the mechanisms of administrative and legal regulation of entrepreneurial activity, as well as to the problems of fragmented legislation, instability of regulatory frameworks, and excessive administrative burdens imposed on business entities. The European integration dimension of the modernization of administrative law in the field of entrepreneurship is examined, particularly issues related to deregulation, digitalization of administrative procedures, implementation of the "one-stop-shop" principle, and the development of a service-oriented model of public administration.

The article proposes a conceptual three-level model of administrative and legal support for the resilience of entrepreneurial activity encompassing the normative, institutional, and procedural levels. The necessity of supporting domestic producers, stimulating investment activity, and developing veteran entrepreneurship as priority areas of state policy in the context of post-war recovery is substantiated. It is concluded that effective administrative and legal support for the resilience of entrepreneurial activity constitutes one of the fundamental prerequisites for Ukraine's economic reconstruction and its integration into the European legal and economic space.

Key words: *administrative and legal regulation; entrepreneurial activity; resilience of entrepreneurial activity; European integration; post-war recovery; public administration.*

Актуальність проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю формування ефективної адміністративно-правової моделі забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах сучасних кризових викликів, пов'язаних із повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України, трансформацією системи публічного управління та реалізацією євроінтеграційного курсу держави. Воєнний стан істотно змінив умови функціонування суб'єктів господарювання, поставивши перед державою завдання забезпечення безперервності економічної діяльності, збереження внутрішнього ринку, підтримки національного виробника та створення правових механізмів адаптації бізнесу до нестабільного середовища. За таких умов підприємництво набуває не лише економічного, а й стратегічного значення як елемент економічної безпеки, соціальної стабільності та національної стійкості держави.

Водночас чинна система адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності характеризується низкою системних проблем, серед яких особливе місце займають нестабільність нормативного регулювання, надмірне адміністративне навантаження на бізнес та недостатня ефективність механізмів захисту прав суб'єктів господарювання. Зазначені проблеми суттєво ускладнюють процес повоєнного відновлення економіки та негативно впливають на інвестиційну привабливість України.

Особливої актуальності дослідження набуває також у зв'язку з необхідністю адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* та впровадження європейських стандартів публічного адміністрування у сфері підприємництва. У сучасних умовах постає потреба у формуванні нових підходів до адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності, орієнтованих на принципи правової визначеності, цифровізації адміністративних процедур, сервісної спрямованості публічної адміністрації та забезпечення балансу між публічними і приватними інтересами. Саме це обумовлює наукову та практичну значущість дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правової моделі забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, євроінтеграції та повоєнного відновлення України, а також визначення основних напрямів удосконалення механізмів публічного адміністрування у сфері підприємництва з урахуванням сучасних кризових викликів і європейських стандартів.

Виклад результатів дослідження. Одним із визначальних завдань сучасної української держави є створення ефективної та стійкої системи правового регулювання підприємницької діяльності, здатної функціонувати в умовах безпрецедентних викликів – повномасштабної збройної агресії, трансформацій, пов'язаних із курсом на членство в Європейському Союзі, а також необхідності повоєнної реконструкції національної економіки. Цей виклик є комплексним, адже потребує одночасного врахування потреб воєнної економіки, євроінтеграційних зобов'язань та довгострокових цілей сталого розвитку.

Підприємницька діяльність посідає центральне місце в економічній системі будь-якої правової держави, виступаючи не лише джерелом формування валового внутрішнього продукту та наповнення

бюджету, а й одним із ключових чинників забезпечення соціальної стабільності, зайнятості населення та економічної безпеки держави. У сучасних умовах підприємництво в Україні набуває також стратегічного значення як елемент національної стійкості, здатний забезпечувати адаптацію економіки до кризових явищ, підтримувати функціонування внутрішнього ринку та сприяти відновленню держави в умовах масштабних суспільно-політичних трансформацій. У цьому контексті слушною є позиція О. В. Клима, який розглядає механізм адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності як сукупність правових засобів, за допомогою яких держава здійснює впорядкування відповідних суспільних відносин, забезпечуючи баланс між реалізацією публічного інтересу та захистом прав і законних інтересів суб'єктів підприємництва [1, с. 483]. Водночас в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та євроінтеграційних трансформацій зазначений механізм постає перед якісно новими викликами, що зумовлює необхідність його доктринального переосмислення та адаптації до сучасних потреб держави й суспільства.

У цьому контексті особливого значення для адміністративно-правової науки набуває питання забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах сучасних кризових викликів. У загальнотеоретичному вимірі стійкість підприємницької діяльності доцільно розуміти як здатність суб'єктів господарювання та пов'язаного з їх функціонуванням правового й організаційного середовища забезпечувати безперервність господарської активності, адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників та зберігати основні функціональні характеристики. Йдеться не лише про економічну спроможність бізнесу функціонувати в умовах нестабільності, а й про здатність держави створювати передбачувані та безпечні умови для здійснення підприємницької діяльності навіть за кризових обставин. Саме тому для адміністративно-правової науки важливого значення набуває визначення правових механізмів та інструментів публічного адміністрування, здатних забезпечити належний рівень стійкості підприємницького середовища.

Сучасна українська доктрина адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності, як зауважує А. А. Нікітін, досі перебуває на етапі формування та характеризується відсутністю усталеного понятійного апарату: терміни «адміністративно-правове регулювання», «адміністративно-правове забезпечення», «державне управління підприємництвом» нерідко вживаються як синонімічні конструкції, хоча мають різне змістове навантаження [2, с. 104]. Така термінологічна невизначеність ускладнює формування цілісної концепції адміністративно-правового впливу на сферу підприємництва, а також негативно позначається на практиці правозастосування. Відсутність чіткого доктринального підходу до співвідношення зазначених категорій ускладнює визначення меж адміністративного втручання у сферу господарської діяльності та формування збалансованої моделі взаємодії держави й бізнесу.

З огляду на це під адміністративно-правовою моделлю забезпечення стійкості підприємницької діяльності пропонується розуміти системний комплекс правових норм, інституційних механізмів та адміністративних процедур, що, по-перше, унормовують реєстрацію, провадження, припинення та відновлення підприємницької діяльності; по-друге, гарантують суб'єктам господарювання стабільні та передбачувані умови ведення бізнесу; по-третє, забезпечують оперативне реагування публічної адміністрації на надзвичайні обставини, зокрема воєнний стан, техногенні чи гуманітарні кризи, із збереженням фундаментальних засад свободи підприємництва та правової визначеності. У такому розумінні адміністративно-правова модель має охоплювати не лише класичні регуляторні та контрольні механізми, а й інструменти дерегуляції, цифровізації адміністративних процедур, спрощення доступу до адміністративних послуг, а також механізми державної підтримки суб'єктів господарювання.

О. Л. Хитра та співавтори, аналізуючи адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницької діяльності, доходять висновку, що позитивні аспекти юридичного контролю підприємництва нерідко нівелюються недостатньою ефективністю державних інституцій, тоді як негативні аспекти формують групу чинників, які перешкоджають нормальному розвитку бізнесу [4, с. 216]. Наведена теза набуває особливої актуальності в умовах повоєнного відновлення України, коли надмірне регуляторне навантаження, складність адміністративних процедур та нестабільність нормативного регулювання можуть стати додатковими бар'єрами для суб'єктів господарювання, які прагнуть відновити або релокувати власну діяльність. У цьому аспекті забезпечення стійкості підприємницької діяльності повинно розглядатися не лише як економічне чи управлінське завдання, а як самостійний напрям адміністративно-правової політики держави.

Необхідність формування ефективної моделі адміністративно-правового забезпечення стійкості підприємницької діяльності особливо загострилася після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України 24 лютого 2022 року [5]. Воєнний стан поставив перед правовою системою завдання, з якими вона раніше не стикалася у подібному масштабі: забезпечення безперервності функціонування бізнесу в умовах активних бойових дій, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, масових міграційних процесів та суттєвого скорочення внутрішнього споживчого ринку. З. А. Добош та Т. І. Гладинюк справедливо акцентують увагу на тому, що воєнний стан докорінно змінив економічні та правові реалії функціонування суб'єктів господарювання, поставивши їх перед необхідністю швидкої адаптації до нестабільності, підвищених ризиків та нових механізмів державного контролю [6, с. 488].

Реагуючи на відповідні виклики, законодавець був змушений оперативно трансформувати значний масив нормативно-правового регулювання у сфері підприємницької діяльності. Одним із значимих нормативно-правових актів став Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 р. № 2136-IX, який запровадив спеціальні механізми регулювання трудових відносин в умовах надзвичайної ситуації [7]. Водночас суттєвих змін на початковому етапі повномасштабного вторгнення зазнало й податкове законодавство, зокрема в частині спрощення системи оподаткування, особливостей податкового адміністрування та надання тимчасових пільг для окремих категорій суб'єктів господарювання [8]. Крім того, були прийняті підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на врегулювання процедур релокації підприємств, спрощення дозвільних процедур, а також визначення особливостей здійснення господарської діяльності на прифронтових та тимчасово окупованих територіях.

Разом із тим швидкість ухвалення відповідних нормативно-правових рішень обумовила виникнення низки системних проблем, пов'язаних із якістю та узгодженістю правового регулювання. Як слушно констатують дослідники, нормативно-правові зміни, що приймалися в умовах воєнного часу, не завжди характеризувалися стабільністю, внутрішньою узгодженістю та достатнім рівнем адаптованості до реальних потреб підприємницького сектору [6, с. 489]. З точки зору адміністративного права проблема фрагментарності законодавства та неузгодженості між законами і підзаконними актами має принципове значення, оскільки саме передбачуваність правового регулювання є однією з базових умов стабільності бізнес-середовища. На це також звертає увагу А. А. Нікітін, наголошуючи, що нестабільність адміністративно-правового регулювання суттєво підриває рівень довіри суб'єктів господарювання до державних інституцій та ускладнює довгострокове планування підприємницької діяльності [2, с. 106].

У зазначених умовах особливого значення набуває проблема адміністративно-правових гарантій захисту підприємців у зонах бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. Чинне законодавство України містить окремі механізми захисту майнових прав суб'єктів господарювання, однак вони залишаються поодинокими та потребують подальшої систематизації. Насамперед це стосується процедур фіксації завданих збитків, механізмів підтвердження факту втрати майна, особливостей доступу до адміністративних послуг для релокованих підприємств, а також порядку взаємодії суб'єктів господарювання з органами публічної адміністрації в умовах тимчасової окупації окремих територій. Водночас поза межами належного правового врегулювання тривалий час залишалося питання відповідальності держави-агресора за знищене або пошкоджене майно суб'єктів господарювання, а також ефективного механізму відшкодування відповідних збитків. У перспективі повоєнного відновлення саме формування комплексної системи адміністративно-правових гарантій компенсації втрат бізнесу має стати одним із провідних напрямків державної політики щодо забезпечення стійкості підприємницької діяльності.

Євроінтеграційний вектор розвитку України суттєво трансформував підходи до адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, надавши їм не лише внутрішньодержавного, а й наднаціонального виміру. Підписання та поступова імплементація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [9], а також отримання Україною статусу держави-кандидата на членство в ЄС у 2022 році [10] фактично означають необхідність комплексної модернізації всієї системи публічного адміністрування економічної сфери. У цьому контексті євроінтеграція не може розглядатися виключно як технічний процес адаптації окремих нормативно-правових актів до *acquis communautaire*. Йдеться про значно глибшу трансформацію – зміну самої філософії адміністративно-правового впливу держави на підприємницьку діяльність, переорієнтацію моделі публічного

адміністрування з переважно контрольною та каральною на сервісну, партнерську та орієнтовану на забезпечення економічної стійкості.

Як зазначає Є. Ю. Забашта, для забезпечення розвитку підприємництва навіть в умовах широкомасштабної війни росії проти України необхідним є продовження системних реформ, спрямованих на інтеграцію до економічного простору Європейського Союзу [11]. При цьому особливо важливим є те, що, попри об'єктивну необхідність активного державного втручання у сферу економіки в умовах воєнного стану, таке втручання повинно відповідати європейським стандартам правової визначеності, пропорційності та недопущення надмірного адміністративного тиску на бізнес. Відтак перед українською правовою системою постає складне завдання пошуку балансу між потребою у збереженні керованості економічних процесів в умовах війни та необхідністю забезпечення свободи підприємницької діяльності відповідно до європейських підходів.

У зв'язку з цим центральними складниками євроінтеграційного виміру адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності слід вважати, по-перше, дерегуляцію та спрощення адміністративних процедур відповідно до концепції «Better Regulation» [12] та положень Директиви 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку [13]; по-друге, розвиток сервісної функції публічної адміністрації, орієнтованої на задоволення потреб суб'єктів господарювання; по-третє, цифровізацію адміністративних процедур та послуг як необхідну умову підвищення їх доступності, швидкості та прозорості. Вказані напрями не є ізольованими реформаторськими кроками, а формують взаємопов'язану систему модернізації адміністративного права у сфері підприємництва.

Особливого значення в цьому контексті набуває цифровізація публічної адміністрації, яка в Україні реалізується насамперед через функціонування цифрової екосистеми державних послуг «Дія». На думку А. А. Нікітіна, цифровізація адміністративних процедур виступає визначальним напрямом модернізації системи публічного управління та наближення України до стандартів Європейського Союзу [2, с. 106]. Електронна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, автоматизований обмін даними між органами публічної адміністрації, електронне ліцензування, подання звітності в електронній формі та дистанційне отримання адміністративних послуг не лише зменшують часові й фінансові витрати суб'єктів господарювання, а й суттєво знижують рівень корупційних ризиків у взаємодії бізнесу з державою. У ширшому розумінні цифровізація адміністративних процедур сприяє формуванню більш прозорого, прогнозованого та стабільного бізнес-середовища, що є однією з базових передумов забезпечення стійкості підприємницької діяльності.

Разом із тим процес наближення української системи адміністративно-правового регулювання підприємництва до стандартів ЄС супроводжується низкою суттєвих структурних викликів. Насамперед слід враховувати, що євроінтеграційна трансформація здійснюється в умовах повномасштабної війни, коли часові рамки реформ значно скорочуються, а ресурсні можливості держави є обмеженими. За таких умов виникає об'єктивний ризик надмірної поспішності у впровадженні окремих регуляторних механізмів без належної оцінки їх впливу на бізнес-середовище. Крім того, окремі положення *acquis communautaire*, пов'язані із забезпеченням відкритості внутрішнього ринку та високого рівня конкурентності, можуть вступати у певну колізію із завданнями підтримки національного виробника в умовах масштабного руйнування виробничої інфраструктури та необхідності економічної мобілізації держави.

Не менш важливою проблемою є те, що правова система Європейського Союзу формувалася переважно в умовах мирного часу й не містить достатньо розроблених механізмів правового реагування на виклики, пов'язані з тривалим збройним конфліктом такого масштабу. У зв'язку з цим Україна фактично змушена виробляти власні адаптаційні механізми, поєднуючи європейські стандарти правового регулювання із потребами функціонування держави у воєнний період. Це зумовлює необхідність формування більш гнучкої моделі адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, здатної одночасно забезпечувати відповідність європейським вимогам і враховувати специфіку функціонування економіки в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Саме тому питання формування концептуальної моделі адміністративно-правового забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах повоєнного відновлення набуває не лише наукового, а й стратегічного значення для подальшого розвитку держави. Повоєнна реконструкція України об'єктивно потребуватиме масштабного залучення приватного капіталу, активізації внутрішнього підприємництва та формування сприятливого інвестиційного середовища. За таких умов адміністративно-правове регулювання повинно виконувати не стримувальну, а стимулюючу функцію, створюючи

передбачувані та стабільні умови для ведення бізнесу. У науковій літературі дедалі частіше підкреслюється необхідність поєднання двох взаємопов'язаних напрямів державної політики у сфері підприємництва: оперативної підтримки бізнесу в умовах воєнних викликів та проведення довгострокових структурних реформ, орієнтованих на наближення України до стандартів Європейського Союзу [14].

У цьому контексті доцільно запропонувати авторську концепцію адміністративно-правової моделі забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції, яка базується на трьох взаємопов'язаних рівнях: нормативному, інституційному та процедурному. Такий підхід дозволяє розглядати забезпечення стійкості підприємницької діяльності не як сукупність окремих антикризових заходів, а як комплексну систему адміністративно-правового впливу, спрямовану на формування стабільного та адаптивного бізнес-середовища.

На нормативному рівні пріоритетним завданням виступає подолання фрагментарності законодавства та зменшення надмірного регуляторного навантаження на суб'єктів господарювання. В умовах постійного оновлення законодавства особливого значення набувають стабільність і передбачуваність правового регулювання підприємницької діяльності. У цьому контексті важливими напрямками вдосконалення законодавства є його систематизація та узгодження з вимогами *acquis communautaire*, а також поступове скорочення надмірного регуляторного навантаження на бізнес. Одним із можливих механізмів у цьому напрямі може стати запровадження принципу «регуляторного гільйотинування», за якого ухвалення нових регуляторних актів супроводжується переглядом та скасуванням застарілих або неефективних регуляторних вимог. Поряд із цим доцільним видається тимчасове обмеження запровадження нових адміністративних бар'єрів для суб'єктів господарювання у період повоєнного відновлення, що сприятиме стабілізації бізнес-середовища та активізації підприємницької діяльності.

На інституційному рівні пріоритетного значення набуває реформування системи органів публічної адміністрації, відповідальних за регулювання підприємницької діяльності. Однією з фундаментальних проблем сучасної системи адміністративного контролю залишається домінування фіскально-каральної логіки діяльності контролюючих органів. У зв'язку з цим необхідним є поступовий перехід до сервісно-превентивної моделі взаємодії держави з бізнесом, у межах якої контрольна діяльність буде спрямована насамперед на запобігання порушенням та надання консультативної допомоги суб'єктам господарювання. Важливим елементом такого реформування має стати усунення механізмів, що створюють фінансову зацікавленість контролюючих органів у накладенні штрафних санкцій, оскільки подібна практика об'єктивно породжує корупційні ризики та деформує саму природу контрольно-наглядової діяльності. Такий підхід відповідає ризик-орієнтованій моделі адміністративного нагляду, яка активно використовується у державах – членах Європейського Союзу.

На процедурному рівні центральним елементом забезпечення стійкості підприємницької діяльності має стати максимальне спрощення взаємодії суб'єктів господарювання з органами публічної адміністрації. У цьому аспекті особливого значення набуває впровадження принципу «єдиного вікна» (*one stop shop*), який передбачає можливість повноцінного здійснення таких адміністративних процедур як: реєстрація бізнесу, отримання дозвільних документів, подання звітності, отримання державної підтримки через єдиний адміністративний або цифровий механізм. Практика держав-членів ЄС свідчить, що впровадження такого підходу суттєво скорочує транзакційні витрати підприємців, мінімізує бюрократичні бар'єри та підвищує рівень правової визначеності адміністративних процедур.

Окремого значення в умовах повоєнного відновлення набуває питання адміністративно-правового стимулювання інвестиційної діяльності. Історичний досвід Федеративної Республіки Німеччина після Другої світової війни, а також досвід держав Балтії після відновлення незалежності переконливо свідчать про визначальну роль держави у формуванні сприятливого бізнес-клімату для внутрішніх та іноземних інвесторів. У цьому контексті важливим є впровадження спеціальних адміністративно-правових режимів, що передбачають прискорені процедури реєстрації, спрощене отримання дозвільних документів, гарантії стабільності умов інвестування та ефективні механізми адміністративного захисту прав інвесторів.

Не менш важливим напрямом повоєнної адміністративно-правової політики держави має стати розвиток ветеранського підприємництва як окремого об'єкта правового регулювання. Масове повернення учасників бойових дій до цивільного життя обумовлює необхідність формування спеціальних механізмів їх економічної адаптації та підтримки. У цьому аспекті державна політика не повинна обмежуватися лише наданням фінансових пільг чи грантових програм. Необхідним є створення цілісної системи адміністративно-правової підтримки ветеранського підприємництва, яка б охоплювала спрощені адміністративні процедури реєстрації бізнесу, пріоритетний доступ до публічних

закупівель, спеціалізовані консультаційні та менторські програми, а також інституційний супровід взаємодії ветеранів з органами публічної адміністрації. У зв'язку з цим формування окремого законодавчого акта про ветеранське підприємництво, який би комплексно врегулював систему адміністративно-правових преференцій для відповідної категорії осіб, слід розглядати як один із перспективних напрямів подальшого розвитку національного законодавства.

Питання захисту національного виробника в умовах євроінтеграції України набуває особливої складності та правової делікатності, оскільки потребує пошуку балансу між необхідністю підтримки внутрішнього ринку та дотриманням міжнародних зобов'язань держави. З одного боку, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також загальні принципи функціонування внутрішнього ринку ЄС орієнтовані на забезпечення свободи торгівлі, конкуренції та мінімізації дискримінаційних бар'єрів. З іншого боку, сучасні умови функціонування української економіки, пов'язані з повномасштабною війною, руйнуванням виробничої інфраструктури, логістичними обмеженнями та суттєвим зниженням виробничого потенціалу, об'єктивно вимагають активної державної політики підтримки національного виробника як основного чинника економічної стійкості держави.

У цьому контексті необхідно враховувати, що міжнародне економічне право, включаючи право Світової організації торгівлі, а також правова система Європейського Союзу не виключають можливості застосування окремих захисних механізмів у періоди надзвичайних обставин або в умовах трансформації національної економіки. Відтак питання полягає не у відмові від євроінтеграційного курсу чи принципів відкритого ринку, а у виробленні такої адміністративно-правової моделі підтримки національного виробника, яка б відповідала міжнародним зобов'язанням України та водночас забезпечувала необхідний рівень економічної безпеки держави.

У зв'язку з цим адміністративно-правовий механізм захисту національного виробника потребує комплексного реформування за кількома взаємопов'язаними напрямками. Насамперед йдеться про посилення митного адміністрування та вдосконалення механізмів протидії контрабанді, тіншовому імпорту та демпінговим практикам, які суттєво підривають конкурентоспроможність українських виробників. В умовах повоєнного відновлення ефективність митної політики має розглядатися не лише як фіскальний інструмент, а як складова системи економічної безпеки держави та механізм забезпечення стабільності внутрішнього ринку.

Водночас важливим напрямом державної політики має стати розширення практики підтримки національного виробника у сфері публічних закупівель. Використання механізмів типу «Buy Ukrainian» у межах, допустимих міжнародними зобов'язаннями України, здатне стати одним із дієвих інструментів стимулювання внутрішнього виробництва та підтримки підприємств, які функціонують в умовах воєнної економіки. У цьому аспекті особливого значення набуває необхідність формування прозорих та юридично обґрунтованих критеріїв застосування відповідних преференцій, які б не створювали необґрунтованих обмежень конкуренції та водночас дозволяли забезпечити пріоритетну підтримку українських виробників у стратегічно важливих секторах економіки.

Окремого адміністративно-правового підходу потребує сфера виробництва продукції оборонного призначення та подвійного використання. В умовах тривалої збройної агресії розвиток відповідного сектору набуває не лише економічного, а й безпекового значення. Саме тому державна політика у цій сфері повинна базуватися на поєднанні регуляторних і стимулюючих механізмів, включаючи пільгове кредитування, спеціальні податкові режими, спрощені адміністративні процедури доступу до державного майна, прискорене ліцензування та створення сприятливих умов для інноваційної діяльності. Враховуючи стратегічний характер оборонної промисловості, адміністративно-правове забезпечення її розвитку повинно розглядатися як один із пріоритетних напрямів державної політики забезпечення економічної стійкості України.

Теоретики адміністративного права визначають адміністративно-правове регулювання як цілеспрямований вплив правових норм, прийнятих державою, на поведінку учасників відповідних суспільних відносин [4, с. 212]. У контексті захисту національного виробника такий вплив має набувати стратегічного та системного характеру, поєднуючи короткострокові заходи антикризової підтримки із довгостроковими структурними реформами, спрямованими на підвищення конкурентоспроможності українського підприємництва в умовах інтеграції до європейського економічного простору. Фактично йдеться про необхідність формування такої адміністративно-правової моделі, яка б забезпечувала не ізоляцію внутрішнього ринку, а створення умов для поступової адаптації національного виробника до конкурентного середовища Європейського Союзу.

Разом із тим навіть найбільш прогресивні законодавчі та інституційні зміни втрачають свою ефективність за відсутності належної правозастосовної практики. Саме тому особливого значення набуває аналіз актуальних проблем правозастосування у сфері адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Дослідження сучасного стану правозастосування дозволяє виокремити низку системних проблем, які істотно підривають стійкість підприємницького середовища в Україні та негативно впливають на рівень довіри бізнесу до держави.

Однією з найбільш гострих проблем залишається надмірне регуляторне навантаження. Попри задекларований курс на дерегуляцію та спрощення адміністративних процедур, значна кількість суб'єктів господарювання продовжує стикатися зі складними бюрократичними механізмами, надмірною кількістю дозвільних процедур, дублюванням контрольних функцій різних органів публічної адміністрації та нестабільністю регуляторного середовища. У практичному вимірі це призводить до зростання адміністративних витрат бізнесу, збільшення корупційних ризиків та зниження інвестиційної привабливості держави.

Не менш суттєвою проблемою є нестабільність правового регулювання. Часті зміни податкового, митного, валютного та реєстраційного законодавства створюють ситуацію правової невизначеності, за якої суб'єкти господарювання фактично позбавлені можливості здійснювати довгострокове планування власної діяльності. Особливо гостро ця проблема проявляється в умовах воєнного стану, коли законодавчий процес нерідко набуває ситуативного та реактивного характеру, а окремі рішення приймаються в умовах обмеженого часу без належного прогнозування їх регуляторного впливу. У результаті навіть позитивні за своєю метою законодавчі ініціативи можуть породжувати додаткові правові колізії та адміністративні ускладнення.

Ще одним важливим чинником, який негативно впливає на стійкість підприємницької діяльності, є недостатня ефективність адміністративного судочинства як механізму захисту прав суб'єктів господарювання у спорах з органами публічної адміністрації. Тривалі строки розгляду адміністративних справ, перевантаженість судової системи, неоднорідність судової практики та непередбачуваність окремих судових рішень суттєво знижують ефективність судового захисту. За таких умов частина підприємців змушена або погоджуватись із неправомірними рішеннями контролюючих органів, або припиняти підприємницьку діяльність через неможливість ефективного захисту своїх прав.

З метою подолання зазначених проблем доцільним видається впровадження комплексу взаємопов'язаних адміністративно-правових заходів. Насамперед необхідним є запровадження обов'язкової оцінки регуляторного впливу для всіх законодавчих ініціатив у сфері підприємницької діяльності, включаючи нормативні акти, що приймаються в умовах воєнного стану. Такий підхід дозволив би мінімізувати ризики ухвалення непрогнозованих або надмірно обтяжливих регуляторних рішень. Водночас важливим є систематичний моніторинг динаміки регуляторного навантаження шляхом використання спеціалізованих методик оцінювання, зокрема Standard Cost Model (SCM), які активно застосовуються у європейській практиці [15].

Поряд із цим перспективним напрямом удосконалення адміністративно-правового механізму захисту прав підприємців є розвиток позасудових способів вирішення спорів між бізнесом та органами публічної адміністрації. Посилення ролі інституту бізнес-омбудсмена, розвиток адміністративної медіації, створення ефективних механізмів досудового врегулювання спорів здатні не лише знизити навантаження на адміністративні суди, а й сприяти формуванню більш партнерської моделі взаємодії держави та підприємницького середовища.

Отже, забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах євроінтеграції та повоєнного відновлення України потребує формування комплексної адміністративно-правової моделі, заснованої на поєднанні принципів правової визначеності, сервісної орієнтованості публічної адміністрації, цифровізації адміністративних процедур, підтримки національного виробника та забезпечення ефективних механізмів захисту прав суб'єктів господарювання. В умовах сучасних викликів адміністративне право повинно виконувати не лише регулятивну чи контрольну функцію, а виступати важливим інструментом забезпечення економічної стійкості держави, відновлення підприємницького потенціалу та інтеграції України до європейського правового та економічного простору.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що забезпечення стійкості підприємницької діяльності в сучасних умовах набуває значення одного з провідних напрямів адміністративно-правової політики держави. В умовах воєнного стану, масштабних економічних трансформацій та євроінтеграційних процесів адміністративне право дедалі більше виходить за межі

традиційної регулятивно-контрольної функції та трансформується в інструмент забезпечення економічної безпеки, відновлення підприємницького потенціалу й підтримання стабільності суспільних відносин.

Стійкість підприємницької діяльності повинна розглядатися не лише як економічна категорія, а як комплексний об'єкт адміністративно-правового впливу, функціонування якого безпосередньо залежить від рівня правової визначеності, передбачуваності державної політики, ефективності інституцій публічної адміністрації та здатності правової системи адаптуватися до кризових умов. Саме тому формування сучасної моделі адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності потребує переходу від фрагментарних та ситуативних управлінських рішень до системного й стратегічно орієнтованого підходу, заснованого на принципах стабільності, пропорційності, сервісної спрямованості та партнерської взаємодії держави і бізнесу.

Свроінтеграційний курс України створює не лише зобов'язання щодо адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, а й відкриває можливість для глибокої модернізації самої філософії публічного адміністрування у сфері підприємництва. У цьому аспекті особливого значення набувають дерегуляція, цифровізація адміністративних процедур, ризик-орієнтований підхід до державного нагляду, розвиток позасудових механізмів захисту прав підприємців та утвердження сервісної моделі діяльності органів публічної адміністрації. Водночас імплементація європейських стандартів повинна здійснюватися з урахуванням специфіки функціонування держави в умовах воєнного стану та потреб повоєнного відновлення, що обумовлює необхідність формування адаптивної та гнучкої моделі адміністративно-правового регулювання.

Окремого значення в сучасних умовах набуває проблема забезпечення балансу між принципами відкритої ринкової економіки та необхідністю захисту національного виробника як складової економічної стійкості держави. Підтримка внутрішнього виробництва, стимулювання інвестиційної діяльності, розвиток ветеранського підприємництва та створення сприятливого середовища для повоєнної реконструкції повинні розглядатися як взаємопов'язані елементи єдиної державної політики у сфері підприємництва.

Таким чином, ефективність адміністративно-правового забезпечення стійкості підприємницької діяльності визначатиметься насамперед здатністю держави сформуванню стабільне, прозоре та прогнозоване правове середовище, у межах якого підприємництво сприйматиметься не як об'єкт надмірного контролю, а як один із базових чинників економічного розвитку, суспільної стабільності та повоєнного відновлення України.

Література:

1. Клим О. В. Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні. Актуальні проблеми держави і права. 2007. Вип. 35. С. 483–487.
2. Нікітін А. А. Адміністративно-правове забезпечення підприємницької діяльності: доктринальні підходи. Правова позиція. 2025. № 3(48). С. 103–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-3.18>.
3. Лаврик Н. Адміністративно-правовий механізм регулювання підприємницькою діяльністю. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки. 2024. Вип. 3(71). С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.3.11>.
4. Хитра О. І., Стародубцева Т. Л., Хитра І. Я. Проблеми удосконалення державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 6. С. 211–218. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3678838>.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
6. Добош З. А., Гладинюк Т. І. Правове регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 6, ч. 1. С. 486–491. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.75>.
7. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
8. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27 червня 2014 р. / Україна, Європейський Союз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011.
10. Надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі: інформаційне повідомлення від 23 червня 2022 р. / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/padannya-ukrayini-statusu-kandydata-na-chlenstvo-v-yes>.
11. Забашта С. Ю. Розвиток підприємництва в умовах європейської інтеграції. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-37>.

12. Better Regulation / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en.

13. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market / European Parliament, Council of the European Union. Official Journal of the European Union. 2006. L 376. P. 36–68. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32006L0123>.

14. Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2024. 1000 с. ISBN 978-617-8430-05-4.

15. The Standard Cost Model: A framework for defining and quantifying administrative burdens for businesses. Copenhagen : Danish Ministry of Finance, Ministry of Economic and Business Affairs, Ministry of Justice, 2004. 16 p. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4374310/11-STANDARD-COST-MODEL-DK-SE-NO-BE-UK-NL-2004-EN-1.pdf/e703a6d8-42b8-48c8-bdd9-572ab4484dd3>.

References:

1. Better Regulation. (n.d.). European Commission. https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en

2. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. (2006). Official Journal of the European Union, L 376, 36–68. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32006L0123>

3. Dobosh, Z. A., & Hladyniuk, T. I. (2025). Pravove rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Legal regulation of entrepreneurial activity under martial law in Ukraine]. *Analitichno-pravovnepravoznavstvo*, 6(1), 486–491. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.75>

4. European benchmarks for Ukraine's development: Scientific and practical dimension under wartime challenges. (2024). In S. V. Kivalov (Ed.), *Yevropeiski oriientyry rozvytku Ukrainy: naukovo-praktychnyi vymir v umovakh voiennykh vyklykiv* [European benchmarks for Ukraine's development: Scientific and practical dimension under wartime challenges]. Feniks.

5. Khytra, O. I., Starodubtseva, T. L., & Khytra, I. Ya. (2020). Problemy udoskonalennia derzhavnoho kontroliu za diialnistiu subiektiv hospodariuvannia v Ukraini [Problems of improving state control over business entities in Ukraine]. *Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal*, 6, 211–218. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3678838>

6. Klym, O. V. (2007). Zahalna kharakterystyka administrativno-pravovoho rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini [General characteristics of administrative and legal regulation of entrepreneurial activity in Ukraine]. *Aktualni Problemy Derzhavy i Prava*, 35, 483–487.

7. Lavryk, N. (2024). Administrativno-pravovy mekhanizm rehuliuвання pidpriemnytskoiu diialnistiu [Administrative and legal mechanism for regulating entrepreneurial activity]. *Naukovi Pratsi Mizhrehionalnoi Akademii Upravlinnia Personalom. Yurydychni Nauky*, 3 (71), 70–75. <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.3.11>

8. Nadannia Ukraini statusu kandydata na chlenstvo v Yevropeiskomu Soiuzi [Granting Ukraine candidate status for membership in the European Union]. (2022, June 23). National Institute for Strategic Studies. <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/nadannya-ukrayini-statusu-kandydata-na-chlenstvo-v-yes>

9. Nikitin, A. A. (2025). Administrativno-pravove zabezpechennia pidpriemnytskoi diialnosti: doktrynalni pidkhody [Administrative and legal support of entrepreneurial activity: Doctrinal approaches]. *Pravova Pozyttsiia*, 3 (48), 103–107. <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-3.18>

10. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2755-VI of December 2, 2010]. (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

11. Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15 bereznia 2022 r. № 2136-IX [On the organization of labor relations under martial law: Law of Ukraine No. 2136-IX of March 15, 2022]. (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

12. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 r. № 64/2022 [On the introduction of martial law in Ukraine: Presidential Decree No. 64/2022 of February 24, 2022]. (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

13. The Standard Cost Model: A framework for defining and quantifying administrative burdens for businesses. (2004). Danish Ministry of Finance, Ministry of Economic and Business Affairs, Ministry of Justice. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/64157/4374310/11-STANDARD-COST-MODEL-DK-SE-NO-BE-UK-NL-2004-EN-1.pdf/e703a6d8-42b8-48c8-bdd9-572ab4484dd3>

14. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym Spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. (2014). https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011

15. Zabashta, Ye. Yu. (2023). Rozvytok pidpriemnytstva v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Entrepreneurship development in the context of European integration]. *Ekonomika ta Suspilstvo*, 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-37>.

Дата першого надходження статті до видання: 26.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025